

Передмова. Всім, кого це стосується

В Європі школа має право називатись Вальдорфською або Штайнер-школою, якщо вона є членом національної організації (асоціації) або, у разі відсутності національного органу, є членом Європейської Ради Штайнер Вальдорфської Освіти (ECSWE). Важливою умовою для існування руху Вальдорфських (Штайнер) шкіл, як всесвітнього, інтернаціонального руху, є те, що школи, які входять до складу ECSWE (Європейської Ради Штайнер Вальдорфської Освіти), мають визнавати основні принципи та спиратися на них у своїй роботі.

Філософія, що є фундаментальною для Вальдорфської (Штайнер) педагогіки, ґрунтується на визнанні того, що в людині поєднуються тіло, душа та дух. Ідейною основою педагогічних принципів та наукової діяльності в сфері освіти є антропософія, що включає в себе ґрунтовне та всебічне вивчення сутності (природи) людини та світу в цілому.

Термін «антропософія» ввів Рудольф Штайнер в першій половині 20-го століття, щоб описати представити власні дослідження сутності природи життя, людства та світу. Цією дослідницькою роботою він намагався охопити і складові життя, що мають матеріальне втілення і які можна пізнати відчуттями, і ті, які людина не може відчувати матеріально: духовні сфери буття та дійсності. Антропософія є основою для розвитку знання, практичного його застосування та дослідницької роботи. Це вчення містить в собі також дослідження в сфері вольових, емоційних та пізнавальних задатків людини. Ці задатки часто не враховуються існуючими стандартами тому, що вони не настільки очевидні, щоб їх можна було якимось чином підтвердити чи перевірити; проте вони формують в людині, і особливо в дитині, яка росте та розвивається, ті сутнісні інструменти, завдяки яким ця особистість буде мати можливості та здібності здобувати свої знання, вміння та навички, що слугуватимуть впродовж всього життя.

Вальдорфські (Штайнер) педагоги вивчають та досліджують аспекти антропософії для того, щоб наповнювати свою педагогічну діяльність та розвиватися в професії вчителя в школах чи то в інших навчальних закладах. Філософські та методологічні аспекти, які лежать в основі антропософії, розглядаються виключно як засоби для особистісного та професійного розвитку вчителя і не вивчаються в школі як навчальна дисципліна та не нав'язуються як предмет вірування.

Даний лист супроводжується переліком принципів та завдань Вальдорфської педагогіки, що були затверджені Європейською Радою Штайнер Вальдорфської Освіти, під егідою якої знаходиться 650 Вальдорфських (Штайнер) шкіл Європейського простору, на засіданні Ради в місті Тімішуари (Румунія) в травні 2009 року.

Дякуємо за Вашу увагу.

Вальдорфська (Штайнер) освіта в Європі.

Принципи та ціле покладання

Травень 2009

Вступ

Суттю Вальдорфської (Штайнер) педагогіки є повага до індивідуальності кожної окремої дитини, недоторканність дитинства, захист істотних прав дітей, активна підтримка культурного і загальнолюдського

розмаїття. Педагогічний підхід містить в собі ідею того, що знання про людину та світ в цілому є частиною духовної складової життя.

Вальдорфські (Штайнер) школи та дошкільні заклади керуються в своїй роботі морально-етичними принципами та цінностями, зберігаючи при цьому професійну структуру та діють в відповідному правовому полі. Дані заклади засновуються та працюють як некомерційні освітні установи.

Педагогічна діяльність в школах та дошкільних закладах наповнюється антропософією - ідейною основою праць науковця, філософа та педагога Рудольфа Штайнера (1861-1925), який зосереджував свою увагу на природі дитини та ввів відповідні методи викладання та навчання. Його увага зосереджувалась на подвійному аспекті навчального процесу – це передача знань та супроводження особистісного розвитку дитини. Педагогічна ідея Рудольфа Штайнера охоплює методи навчання, навчальний план, перевірку та оцінювання результатів викладання та навчання, а також організацію, управління та розвиток шкіл та дошкільних установ.

Педагогічне життя та діяльність шкіл формуються та спираються на наступні принципи:

Освіта

- Метою освіти є розвиток соціальної свідомості, самопізнання та моральних якостей, які спрямовані на становлення активної космополітичної особистості.
- Освіта є соціальним та культурним завданням громадського життя та є надзвичайно важливою для кожної людини.
- Вальдорфська педагогіка ґрунтується на спостереженні дитини, яка росте та розвивається, та розумінні її природи як передумови того, щоб вчитель був спроможний нести відповідальність за розкриття потенціалу кожної дитини, її якостей та здібностей, що поступово виявляються та розвиваються.
- Педагогічний підхід, зміст навчального плану, матеріал для викладання та методи навчання співвідносяться з потребами¹ учнів, що змінюються відповідно віку.
- Вальдорфська педагогіка живить тіло, душу та дух засобами практичних, естетичних та когнітивних методів навчання та розвитку.

---

¹ Педагогічний підхід базується на розумінні того, що кожна людина проходить в своєму розвитку ряд фізичних, емоційних та пізнавальних етапів, змінюється протягом всього свого життя і особливо в дитинстві. Завдання педагогіки – провести учня через ряд послідовних етапів розвитку та росту.

- Вальдорфська освіта прагне сприяти розкриттю унікального потенціалу кожної особистості. В цьому сенсі освіта є основним чинником здоров'я та благополуччя людини – салютогенезу².
- Педагогічний підхід є цілісним, художньо-орієнтованим та образним, міжпредметним та інтегрованим³.
- Основним завданням є здобуття різноманітних та важливих умінь, розвиток широкого спектру компетентностей, а також позитивної, змістовної позиції у ставленні до самого навчання.
- Освітнім ідеалом є відсутність відбору дітей за ознаками статі, етнічної чи національної приналежності, релігійних чи інших вірувань, або ж соціального статусу. Школи та дошкільні заклади працюють над тим, щоб забезпечити найкращі умови розвитку індивідуальних здібностей та умінь учнів. А також, якщо

³*Інтегроване навчання* ('extended learning') – відбувається тоді, коли викладання та навчання впливають одне з другого або ж продовжується на інших уроках чи інших епохах як доповнення до окремо взятих предметів чи під час урочного часу. Так, наприклад, якась тема епохи «Краєзнавство» може продовжитись на уроці музики, живопису чи англійської мови в той же день або ж впродовж тижня. Елкінд (Elkind) (1999) посилався на концепцію 'extended learning' в обговоренні пост-модерністських якостей Вальдорфської педагогіки Штайнера.

дозволяють умови та ситуація школи, надавати дітям та молоді додаткові навчальні можливості.

Дитина дошкільного віку

- Центральним у педагогіці раннього дитинства є виховання чуттів дитини за допомогою емпіричного навчання.

² Салютогенез - *salits, salutis (Latin)* = здоров'я + *genesi (Greek)* = походження, початок, джерело. *Салютогенез* означає «походження, джерело здоров'я», як протилежність традиційній концепції *патогенезу* чи *патології* (*pathein* = страждати). Дане поняття є новою парадигмою медичної науки, що започаткували в США в 60-х роках, воно завоювало свої позиції в Європі лише в 90-х, коли стрімке підвищення вартості медичних послуг привернуло міжнародну увагу до нової концепції *здоров'я*. (Michaela Glockler).

- Основною рушійною силою в ранньому дитинстві є феномен ритму та його якість.
- Маленька дитина за своєю природою наділена здатністю наслідування, а тому вихователь, який працює з дітьми дошкільного віку, бере на себе зобов'язання організувати таку змістовну практичну діяльність, яка гідна наслідування.
- Образна, орієнтована на дитину гра, перемежовуючись з організованими заняттями, спрямованими на вивчення природи та практичної діяльності людини, є джерелом життєвої сили навчання та розвитку впродовж перших років життя дитини. Зародки індивідуальних творчих здібностей плекаються протягом цього періоду життя.

Дитина шкільного віку

- Шкільне навчання офіційно починається тоді, коли сформувались основні якості, які називають «готовність до школи». У визначенні «готовності до школи» спираються на рівень індивідуального розвитку дитини та на її вік, не віддаючи перевагу «ранньому розвитку».
- Суттєвими ознаками процесу навчання є ритмічність, безперервність, образність, активне включення в пізнавальний процес та дослідницька діяльність.
- Класний вчитель несе основну відповідальність за клас протягом ряду років у початковій та середній школі. Стосунки, які виникають між вчителем та учнями, забезпечують цілісність та безперервність навчання.
- В плануванні уроку, підготовці до нього та розробці його структури, вчитель діє виходячи із ситуації даного класу, навчальної ситуації та враховуючи особливості розвитку стосунків в спільноті класу.
- Процес навчання учнів та їхні успіхи забезпечуються відповідним та постійним спостереженням, перевіркою та оцінюванням, форми якого розробляє сам вчитель на основі тих можливостей, які надаються матеріалом та темами, що викладаються.

Старшокласник

- В молодій людині особисте «внутрішнє» життя почуттів та індивідуальність входить в протиріччя із здібностями розмірковувати, критично мислити та знаходити вихід із складних ситуацій, що має бути відпрацьовано в період юності.
- Вальдорфська освіта має за мету забезпечити молоді практичний досвід задля того, щоб молода людина стала активним членом суспільства, була задіяна в процесах безперервного навчання, відкриття себе та дослідження світу.

- Істотною складовою частиною освіти молоді є розвиток раціонального, логічного мислення, виховування здібностей соціального, емоційного навчання, надання можливостей щодо практичного залучення молоді людини в оточуючий її світ та заохочення формулювати (формуєвати) питання по відношенню до сенсу життя та свого призначення в світі та нести (втілювати) їх у подальше життя.
- Педагогічні методи художнього викладання, навчання та заохочення молоді людини цікавитись світом та досліджувати його визнаються такими, що мають значний, прогресивний вплив на життя та освіту молоді.
- Матеріал (наповнення) навчального плану та методи викладання мають за мету зберігати рівновагу широти поглядів, завдяки змісту матеріалу та детального аналітичного підходу, що проходить через ряд предметів та тем навчального плану.
- Оскільки молоді люди після 16 років підходять до фази «ускладненої, посиленої» освіти, то ключовими аспектами навчального процесу є певні відмінності стилю та форм викладання та навчання, програми, розкладу занять та навчальної практичної діяльності. Всі ці аспекти доповнюються, збагачуються та підтримуються широкою практичною діяльністю як на основних заняттях з провідних предметів програми, так і під час виконання індивідуальних проєктів, роботи над порт-фоліо, виробничої практики та соціальної роботи в громадах. За допомогою таких процесів навчання та розвитку молода людина набуває здібностей самостійного інтелектуального судження, самосвідомості, особистої відповідальності, самостійно визначеної моральної поведінки та розвивати ці здібності й надалі.

Втілення: дисципліни та предмети

- Програма навчання та викладання співвідноситься із міжнародними визнаними програмними матеріалами та навчальними компетенціями.
- Кожна школа має свій власний статут, план розвитку школи та навчальні програми, що містять в собі навчальні цілі та задачі.
- За наявності окремого спеціаліста викладаються такі особливі дисципліни, як евритмія, малювання форм та Ботмерівська гімнастика, що притаманні саме вальдорфській програмі та сприяють розвитку просторової свідомості, впевненості та здатності до самовираження.
- З першого року навчання в школі вивчається іноземна мова.
- Розвиток різноманітних технологій в сучасному суспільстві включається в широкий діапазон інших дисциплін, серед яких є природничі та соціальні науки. Широке використання інформаційних технологій визнані сучасним суспільством, тому вивчення та використання інформаційних технологій в житті сучасної

молоді присутні в контексті історичних, культурних, соціальних та технологічних змін. Комп'ютерна грамотність вважається важливою компетенцією в житті, і тому це офіційно впроваджується та вивчається в школі, починаючи з віку пубертету.

- До вивчення природничих дисципліни підходять як методами спостереження так і з теоретичної точки зору.

Викладання

- Викладання розглядається як покликання, шлях розвитку професійних знань та як мистецтво.
- Вчителі та вихователі проходять спеціальну підготовку щодо теоретичних принципів та практичного застосування Вальдорфської (Штайнер) педагогіки.
- Всі педагоги залучаються до особистісного та професійного навчання та розвитку шляхом індивідуальної та колегіальної дослідницької роботи та навчання.
- Вчителі та вихователі мають потребу активно розвивати здібності самоаналізу та накопичувати творчу енергію й потенціал, необхідні для ефективного викладання.
- Усне розказування історій та вільне викладання підготовленого матеріалу є могутнім джерелом та особливою задачею педагогічного процесу.

Зовнішня ситуація та спільнота

- Педагогічні методи є співзвучними з культурою та умовами тієї місцевості, де знаходиться школа, а також активно включаються в життя місцевої спільноти.
- Програма навчання та викладання має за мету підготувати молодих людей до відповідних екзаменів та тестування, що вимагається при вступі до навчальних закладів національної системи освіти після закінчення Вальдорфської (Штайнер) шкіл.
- Розвиток релятивної свідомості є характерною особливістю протягом навчання у школі.
- Школи є освітніми центрами, спільнотами практичної діяльності, соціально - культурними організаціями, де вчителі та батьки беруть активну участь в житті шкільної громади, відповідально приймаючи на себе визначені ролі та завдання.
- Вчителі та персонал школи є дорадчим органом, що несе щоденну відповідальність за професійність педагогічного процесу та за якість навчання у школі.

- Школи та виховні заклади прагнуть створити організаційну модель та форму керівництва, що базується на співробітництві, де визначається відповідальність та прозоро надається звітність всієї організаційної структури школи.

Прийнятий Європейською Радою Штайнер Вальдорфської Освіти

Тімішуари, Румунія, 10 травня 2009 року.

¹ Австрія, Бельгія, Чеська Республіка, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Угорщина, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Польща, Румунія, Росія, Словачія, Словенія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Україні, Велика Британія.